

Motion till riksdagen 2009/10:So401

av **Thomas Nihlén m.fl. (mp)**

Personliga ombud

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av personligt ombud till dem som behöver.
2. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag om en konstruktion för full statlig finansiering av insatsen personligt ombud.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att återkomma med förslag till en konstruktion där de personliga ombuden kopplas till brukarorganisationer, med praktisk hantering hos länsstyrelsen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om strukturell funktion.

Bakgrund

Personliga ombud för psykiskt funktionshindrade är en funktion som funnits i ett antal år i Sverige. Tankarna fanns ursprungligen i den proposition som låg bakom den s.k. psykiatrireformen 1995. Man ansåg att stödet till personer med psykiska funktionshinder skulle kunna förbättras genom personliga ombud, med ett klart definierat ansvar för att den enskildes behov uppmärksammas och att insatserna samordnas. Tio försöksverksamheter startade på olika platser i landet och följdes upp. Resultaten var påfallande goda. Därefter har medel avsatts för att utöka antalet ombud successivt. Statsbidrag utgår till kommuner som vill inrätta funktionen personliga ombud.

Ombuden hjälper människor att få tillgång till den hjälp de har rätt att få från kommunen, landstinget och olika stödenheter. De arbetar nära den de är ombud för och helt på dennes uppdrag. Den personliga kontakten och förståelsen för den psykiskt funktionshindrades situation och sätt att fungera är central. Det skapar en viktig grund för att ombuden på ett bra sätt ska kunna sträva efter att rätt riktade insatser ges till den enskilde.

Fel! Okänt namn på

Den enskilde kan själv ta kontakt för att få ett personligt ombud. Det kan också vara anhöriga, närstående, brukarorganisationer eller myndighetspersoner som tipsar om behov. Viktigt är att de personliga ombuden har tillräckligt få kontakter för att ha gott om tid för dem som de har kontakt med. De behöver också hinna med uppsökande arbete bland dem som behöver men har svårt att söka sig till personliga ombud på egen hand.

Personliga ombud är en mycket välriktad och viktig reform som vi vill stärka och samtidigt se en delvis förändrad konstruktion av. Reformen är välriktad genom att den kommer människor med psykisk funktionsnedsättning direkt till del. Utvärderingar visar att bra resultat har uppnåtts genom minskat antal vårddagar, och de som får denna hjälp har upplevt det mycket konkret.

Dagsläget

I dagsläget finns drygt 100 verksamheter med personligt ombud. I december 2008 hade 250 (84 %) av Sveriges kommuner PO-verksamheter. Antalet tjänster var ca 320. Socialstyrelsen har i dagsläget tillsammans med landets länsstyrelser i uppdrag att följa och stödja dessa verksamheter. Enligt den senaste uppföljningen har flera verksamheter meddelat att det finns behov av ytterligare PO, men att det inte finns ekonomiskt utrymme i kommunerna för en utökning av antalet tjänster. Det allmänt osäkra ekonomiska läget bidrar, men som skäl anförs också att kostnaderna för verksamheterna överstiger statsbidraget. Det är ett skäl som lyfts fram även tidigare.

I dagsläget utgår visserligen statsbidrag per heltidsanställt ombud som kommunerna ansöker om hos länsstyrelsen. Men bidraget täcker endast tre fjärdedelar av den faktiska kostnaden. Insatser har byggts ut successivt till alltfler kommuner under de senaste åren. Men det finns också kommuner som valt att dra ned på verksamheten, och det finns kommuner som inte har några ombud alls.

Målet – personligt ombud till dem som behöver

Vi anser att funktionen ombud behöver inrättas över hela landet. Målet måste vara att alla de som är i behov av ett personligt ombud också ska få ett. Det är också viktigt att de grupper som har det svårast inte blir bortprioriterade när trycket på ombuden blir för stort liksom att varje ombud inte har för många personer som han eller hon är ombud för. Det behövs betydligt fler ombud än vad som finns i dag, både på fler platser och till antalet.

Med tanke på de problem som finns med riktade satsningar på gruppen psykiskt sjuka som verkligen kommer de sjuka till del (se till t.ex. Riksrevisionens rapport Psykiatrin och effektiviteten i det statliga stödet) är det oerhört viktigt att stärka insatsen personligt ombud till dem som behöver. Det har ett tydligt brukarperspektiv i stället för professionsperspektiv. Vi vet av utvärde-

ringar att de som får ett personligt ombud är positiva till insatsen och dessutom har färre vård dagar på sjukhus.

Ombudens fristående och oberoende funktion behöver dock stärkas för att fungera så väl som möjligt. I detta syfte och i syfte att fler ombud ska inrättas vill vi göra följande två viktiga förändringar.

Full statlig finansiering och koppling till brukarorganisationer

Statsbidraget kan översiktligt sägas täcka $\frac{3}{4}$ av löne- och overheadkostnaderna. Vi menar att man bör ändra denna konstruktion och i stället ge fullt statsbidrag till de personliga ombuden. Det skulle innebära en ekonomisk lättnad för kommunerna, både de som idag har verksamhet med personliga ombud och de som ännu inte har anställt sådana. I vår budgetmotion avsätter vi 100 miljoner kronor per år för detta ändamål.

Vi föreslår också att man förändrar konstruktionen på ett sådant sätt att de personliga ombuden kopplas till brukarorganisationerna i stället för till kommunerna. Fördelarna med förändrat huvudmannskap är att man bygger bort det indirekta beroendeförhållande som idag är inbyggt i konstruktionen. Det är svårt att stå fri i sin kritik gentemot sin egen arbetsgivare. Det är också ett sätt att ge de psykiskt funktionshindrade en verklig ombudsmannafunktion. Man kan se de personliga ombuden som en anpassad konstruktion av den samhälleliga ombudsmannafunktionen, som ju i alla andra sammanhang finansieras med statliga medel. Vi anser att ett övergripande avtal behöver göras mellan socialstyrelsen och en paraplyorganisation för brukarorganisationerna, medan den praktiska hanteringen regionalt utgår från länsstyrelsen. Regeringen bör återkomma med förslag på hur denna konstruktion kan lösas på bästa sätt. Kommunerna har kvar ansvaret men med full statlig finansiering till dess en ny organisationsform trätt i kraft.

Strukturell funktion

Vi anser för övrigt också att man bör ställa krav på att Arbetsförmedlingen (AF) och Försäkringskassan (FK) centralt ska ingå i samarbetsforum för uppföljning av reformen. Det bör ingå i deras respektive regleringsbrev. Det är meningen att kontinuerliga träffar mellan AF, FK, intresseorganisationer, SKL (Sveriges Kommuner och Landsting) och Socialstyrelsen på central nivå för att lyfta fram strukturfrågor som verksamhetens personliga ombud har inringat. Ett stort problem hittills har varit att AF och FK uteblivit från dessa träffar. Detta är problematiskt eftersom en oerhört viktig del av de personliga ombudens funktion är att lyfta fram strukturfrågor och det är avgörande att man hos berörd myndighet tar till sig problembilden och försöker göra något åt den, för att en förändring ska ske. I annat fall kommer nya individer att bli utsatta för samma brister i systemet gång på gång.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 1 oktober 2009

Thomas Nihlén (mp)

Gunvor G Ericson (mp)

Mats Pertoft (mp)

Bodil Ceballos (mp)

Jan Lindholm (mp)

Mehmet Kaplan (mp)

Peter Rådberg (mp)